بسمه تعالی

خلاصه مذاکرات جلسه بیست و چهارم مورخ ۱۳۹۷/۲/۲٤

دانشکده الهیات و علوم اسلامی دانشگاه تبریز

با تشکر از همراهی شرکت کنندگان محترم، اهم مطالب مطرح شده در جلسه بیست و چهارم اتاق در سال ۱۳۹۷ با موضوع "نقش دین در مدیریت آب: ایده‌های نو برای آینده" به شرح زیر می‌باشند:

بعد از معرفی حضار محترم، جناب آقای دکتر سعید علیزاده رئیس دانشکده الهیات و علوم اسلامی دانشگاه تبریز ضمن خوش آمدگویی به حضار، با اشاره به موضوع جلسه و اهمیت توجه به مسائل محیط زیستی علی الخصوص مباحث مربوط به آب، آمادگی لازم و علاقه‌مندی دانشکده الهیات را برای انجام پروژه‌های پژوهشی و عملیاتی در زمینه بهبود مدیریت آب با همکاری متخصصان اعلام کردند و افزودند: اساتید این

دانشکده می‌توانند با بررسی و تحلیل مسائل مربوط به آب از زاویه راهکارهای دینی، فعالیت موثری در این زمینه داشته باشند. سپس حضار محترم نظرات خود را در مورد این مطالب و مسائل مرتبط با موضوع جلسه عنوان نمودند. اهم مطالب به شرح زیر می‌باشد:

۱) طبق حدیثی از امام صادق (ع) می‌فرمایند: زندگی گوارا نمی‌شود، مگر با سه نعمت: هوای پاکیزه، آب گوارای فراوان و زمین حاصلخیز. در حال حاضر مصرف آب در کوی اساتید یکی از دانشگاهها حدود ۲۹۰ لیتر در روز و در خوابگاه دانشجویان آن دانشگاه حدود ۵۰۰ لیتر در روز برآورد شده است. این در حالی است که کشور هلند با بارندگی متوسط ۱۰ برابر بیشتر و درآمد سرانه ده برابر بیشتر نسبت به ایران، سرانه مصرفی ۱۱۰ لیتر در روز را دارد! چگونه از جایگاه دین و مفهوم قناعت برای ارائه راهکار در مدیریت و فرهنگ سازی آب می توان استفاده کرد؟ چگونه این مساله را دانشگاهیان از خود باید شروع کنند؟

۲) متاسفانه اکثر فعالیت‌هایی که در حال حاضر در کشور اجرا می‌شود نگرش جزیره‌ای دارند و این سبب عدم انتقال صحیح اطلاعات و ناکارآمدی طرح‌ها می‌باشد. به‌طوریکه خیلی از تصمیمات مسئولان آنی بوده و کارهای بلندمدت پیگیری نمی‌شود. لذا اولین قدم سازمان‌های مردم نهاد باید کمک به ایجاد وحدت و هم‌بستگی بین سازمان‌های ذینفع و ذی‌مدخل باشد. در گام بعدی کاربردی کردن تحقیقات و از همه مهم‌تر مسئله فرهنگ سازی در آب و محیط زیست مطرح است.

۳) در قرآن کریم ۲۹۱ آیه بصورت مستقیم و غیر مستقیم به مسئله آب اشاره کرده و از آب با عناوینی همچون سرچشمه زندگی نخستین، علت زیبایی طبیعت، بهترین نوشیدنی و نماد پاکی نام برده است. دین مبین اسلام در مورد مسئله آب و محیط زیست فقط به طرح نظریه و تئوری اکتفا نکرده بلکه راهکارهایی را برای مدیریت و حتی نحوه استفاده صحیح از منابع آبی را مشخص کرده است. نکته مهم این است که باید این دستورات بر اساس زمان و مکان مناسب خود تفسیر شوند. حدیثی از امام صادق(ع) مبنی بر انجام وضو با یک چهارم لیتر آب و غسل ۳ لیتر آب تاکیدی بر عدم سازگاری دین با اسراف آب می‌باشد.

٤) عموما مباحث علمی دو بعد سخت افزاری و نرم افزاری را شامل می‌شوند. بعد نرم افزاری با فرهنگ و روابط اجتماعی در ارتباط است. اصلی ترین هدف جلسات اتاق گفتمان باید پرداختن به مسائل نرم-افزاری شامل مسائل روحی و روانی مربوط به بحران آب است. در بخش آب به حضور متخصصان دین برای ساختن بعد نرم افزاری وساختن روحیه جوانان برای عشق خدمت به بشریت نیازمندیم.

۵) مطالعه‌ای توسط دانشگاه تبریز با مدیریت آقای دکتر عبدالرضا واعظی هیر در مورد مسئله تأثیر تقسیم اراضی (مبتنی بر ارث) بر افزایش مصرف آب کشاورزی در دشت مهاباد انجام شده که ارائه گردید. بر اساس این مطالعه در صورت تقسیم متوالی زمین فرایندهای ناخوشایند زیر صورت می گیرد: تغییر الگوی کشت در نتیجه تغییر مالک زمین، هدر رفت آب در نتیجه توسعه کانال‌ها در اثر نشت و تبخیر از کانال، هدر رفت از کف کانال‌ها به میزان سالانه در حدود ٤ میلیون متر مکعب، هدررفت در اثر تبخیر به میزان سالانه در حدود ۷۳۰ هزار مترمکعب، افزایش تنوع کشت و در نتیجه تعدد دفعات آبیاری.

٦) طبق همین پژوهش قانون فعلی تقسیم اراضی، اراضی کشاورزی را از لحاظ اقتصادی با مشکل جدی مواجه کرده است. در حال حاضر تنها ابزار جهاد کشاورزی برای مقابله با این موضوع، عدم تخصیص سند برای اراضی تقسیم شده‌است. برای حل این مساله راهکارهای مدیریتی به صورت ذیل مطرح می-گردد: تبدیل زمین به یک شرکت سهامی و تقسیم سهام به جای مساحت زمین، تعیین حداقل مساحت زمین براساس توجیه فنی و اقتصادی برای تقسیم آن. همچنین شرکت‌های تعاونی کشاورزی به کارکرد اصلی خویش برگردند و اقدام به تجمیع اراضی نموده و کشاورزان به صورت واحد بر روی زمین‌های یکپارچه کار کرده و سود حاصل را به نسبت سهام خود تقسیم نمایند. برای جلوگیری از تقسیم فزاینده اراضی و ارائه راهکارهای مناسب، تشکیل کارگروه تخصصی با حضور فقها و حقوقدانان و ارسال نتیجه به مجلس شورای اسلامی برای ایجاد قانون لازم است.

۷) در حال حاضر چند درصد از مطالعات انجام شده در دانشکده الهیات مربوط به مسائل آب و محیط زیست است؟ چگونه می توان این همکاری را گسترش داد؟

۸) با مدنظر قرار دادن این موضوع که بازیافت آب در رژیم صهیونیستی ۸۲٪ و در ایران زیر ۱٪ است، پیشنهاد و دستور دین برای تصفیه آب در بخش های مختلف چیست؟ حکم دقیق فقهی و شرعی در مورد استفاده از آب‌های غیر متعارف چیست؟ مثلا استفاده از پساب تصفیه شده و نشده از نظر برخی کشاورزان مسئله است و این باید توسط فقها با توجه به تعابیر روز شفاف سازی شود.

۹) آیا امکان بازنگری در دستور دینی زکات مطابق با شرایط حاضر وجود دارد؟ به عنوان مثال با توجه به الگوی کشت و میزان مصرف آب آن اعمال هوشمندانه و به روز قانون زکات می تواند کمکی به کنترل کشاورزی با مصرف بالای آب داشته باشد.

۱۰) بحران آب، بحران جدی است. از علمای دینی درخواست می شود در مصادیق و عناوین عرفی گناه بازبینی کنند. در واقع خیلی از اقدامات مخرب محیط زیست و منابع طبیعی، آلوده کردن آب، اسراف در مصرف آب، بهره برداری غیرمجاز از چاه، استفاده زیاد آب از کنتور مشترک در مجتع مسکونی گناه بوده ولی عموم مردم بالخصوص مسوولان توجهی ندارند.

۱۱) ملاک تغییر احکام، تغییر موضوع است. بعنوان مثال، اگر به دنبال اعلام حکم فقهی در مورد موضوع آب هستیم، اول متخصصان باید نوع آب را از لحاظ فنی و علمی برای فقها مشخص کنند. تا فقها نظر خود را درباره آن اعلام کنند. در طبیعت یک نوع آب داریم، طبیعت خود قادر است آلاینده های آب را حذف کند حال آنکه بشر با استفاده از فناوری نوین به درجه بالاتری از تصفیه پساب دست یافته است. وظیفه کارشناسان آب این است که با تعریف دقیق نوع آب برای فقها استفتائات لازم را درخواست کنند.

۱۲) روحانیون می‌توانند عامل بسیار مهمی در همگرا کردن جامعه باشند. در مورد نقش روحانیت در مورد مسائل آب و محیط زیست دو حیطه‌ی اندیشه و حیطه تبلیغ مطرح است. در گام نخست باید جایگاه حفاظت از منابع طبیعی بویژه آب در منابع دینی و قرآن کریم تبیین شود و سپس از طریق رسانه‌های مختلف برای عموم مردم اطلاع رسانی شود. نباید از نقش روحانیون در تاثیرگذاری بر جامعه غفلت کرد. البته چون عملکرد مسئولان دولتی متصف به حکومت دینی ضعیف است این باعث می‌شود که کار مبلغان دینی نیز تحت الشعاع قرار گیرند.

۱۳) بطورکلی، در نظام سازی ضعیف عمل کرده‌ایم. نظام سیاسی جمهوری اسلامی به خوبی برنامه‌ریزی شده است ولی در مورد نظام اقتصادی هنوز خلاءهای بسیاری وجود دارد. در بحث آب دو موضوع عرضه و تقاضا مطرح است. در صورتی که امکان افزایش عرضه وجود نداشته باشد، باید تقاضا کم شود. در این راستا اهمیت نظام سازی فرهنگی به کمک دانشکده‌های الهیات پر رنگ تر می‌شود.

۱٤) برخی علمای محترم بر اساس توصیه دینی نظر بر افزایش جمعیت دارند. با رسیدن به جمعیت ۸۵ میلیون و سرانه مصرف ۱۷۰۰ مترمکعب در سال، ایران مستقیما وارد فقر آبی می شود که خطرناک است. مگر آنکه بازچرخانی و بهره وری آب خیلی جدی صورت بگیرد. لذا با در نظر گرفتن جمعیت فعلی، پتانسیل آب و بهره‌وری کنونی کشور برنامه بهینه برای توسعه جمعیت از لحاظ توامان دین و محیط زیست چیست؟ البته جوان‌سازی جمعیت کشور که از شاخص های رشد و توسعه یافتگی محسوب می‌شود لازم است و جوانی شهروندان در طول عمر تمدنی یک فرهنگ سرمایه ایست که اگر امروز از دست برود علی رغم هزینه‌های حال حاضر در آینده برای بازیافت آن هزینه‌های تصاعدی در انتظار خواهد بود.

۱۵) گاها کشور توسط تعدادی قوانین غلط و تصمیم گیری غلط اداره می‌شود. روحانیون می‌توانند در نمازهای جماعت مردم را نسبت به بحران‌های روز آگاه و احساس مسئولیت را در آن‌ها نسبت به تصمیمهای دقیق، درست و بلندمدت و مبتنی بر حکمت تقویت کنند.

۱٦) بحران آب حل نمی‌شود تا زمانی که قیمت‌گذاری آب اصلاح شود. در بحث آب فقط به موضوع افزایش تولید کالا توجه شده و خروجی و بازچرخانی آب مدنظر قرار نگرفته است. همچنین در تعریف مقوله خودکفایی اشتباه شده است. تامین گندم کل کشور به بهای تخریب سفره های زیرزمینی خودکفایی نیست. زمانی که مجموعه های پایین‌دست مطالبات دقیقی را از دولت و مجلس داشته باشند موفق خواهیم بود.

نتیجه اینکه **ارتباط بین کارشناسان محیط زیست و روحانیت باید هدف‌دار و ادامه‌دار** باشد. در صورت امکان اتاق گفتمان آب جلسه (ها) با نماینده ولی فقیه و امام جمعه استان و سایر نهادهای دینی برگزار کند تا ضمن ایجاد دغدغه مابین همه مسئولان، نتایج جلسات به مراکز تصمیم گیری منتقل شود. همچنین پیشنهاد می‌شود که دیدگاه دین در مورد **اخلاق محیط زیستی**، اهمیت مصرف بهینه آب و مصادیق گناه مرتبط با آن به سر فصل های دروس معارف دانشگاهی اضافه شود. همچنین برای پاسداشت مقام والای آب باید در فکر تربیت انسان والا مقام و اهل قناعت بود که این مهم با معاونت همه متولیان تربیت ذهن و دل انسان اتفاق می افتد.

با احترام

دبیرخانه اتاق گفتمان آب

http://wdr.tabrizu.ac.ir
wdrtabriz@gmail.com

قدردانی: از دانشکده الهیات و علوم اسلامی دانشگاه تبریز بخاطر میزبانی جلسه سپاسگزاری بعمل می‌آید. از خانم مهندس مریم جوان صالحی نیز به خاطر تهیه متن اولیه گزارش و آقایان آرش تقی‌پور و سامان نارونی برای مستندبرداری سپاسگزاریم.